

סימן ד

חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית ובפונדקאות

פתיחה

מעשה שהיה בזוג הורים שלא יכלו להביא ילדים לעולם בדרך כל הארץ, מאחר והאשה חלתה והיה צורך לכרות את שחלותיה. בני הזוג פנו להליך הפריה חוץ גופית, שבמהלכו, האשה קיבלה תרומת ביצית שהופרטה בזרעו של בעלה. לאחר תשעה חודשים, היא ילדה בפעם הראשונה בחייה בן. הילד נימול בגיל שמונה ימים, והוריו התלבטו האם הם מחוייבים בפדיון הבן.

ספק דומה קיים גם במקרה של אשה ללא רחם, שביצית שלה הופרטה עם זרע בעלה, והוכנסה לרחמה של 'פונדקאית' שילדה את הוולד בלידה ראשונה בחייה - האם ה"הורים הביולוגיים" חייבים בפדיון הבן.

בשיעורים הקודמים הזכרנו את מחלוקת הפוסקים שלא הוכרעה עד עצם היום הזה, מי היא האם בתרומת ביצית ופונדקאות - בעלת הביציות או האשה היולדת - [ראה סיכום הדעות בקצרה לעיל סימן א אות א].

גם בשאלה העקרונית, האם תרומת ביצית ופונדקאות מותרים על פי הלכה, הרחבנו את היריעה בספרנו רץ כצבי - פוריות ח"א [פרקי מבוא, פרק ד, וכן לקמן סימן ח], ואין כאן המקום לכפול הדברים.

עתה נדון בשאלה הלכתית המסתעפת מהספק מי היא האם בתרומת ביצית - האם יש חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית שהוכנסה לרחמה של אשה שילדה בפעם הראשונה.

חיוב פדיון הבן - פטר רחם

א. חיוב פדיון הבן הוא על בכור "פטר רחם" של אמו הישראלית, דהיינו הבן היוצא ראשון מרחם אמו הישראלית, שנתקדש בקדושת הבכורה וצריך לפדותו, כפי שנפסק בדברי הרמב"ם (הלכות בכורים פ"א ה"א) "מצות עשה לפדות כל איש מישראל, בנו שהוא בכור לאמו הישראלית, שנאמר (שמות יג, ב) כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא, ונאמר (במדבר יח, טו) אך פדה תפדה את בכור האדם". וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סימן שה סע' א) "מצות עשה לפדות כל איש מישראל בנו, שהוא בכור לאמו הישראלית, בחמשה סלעים".

והנה לדעת הפוסקים שבמקרה של תרומת ביצית האם היא היולדת ולא בעלת הביצית, ודאי יש חיוב פדיון הבן כאשר הביצית הוכנסה לרחמה של אשה היולדת בפעם הראשונה, כי זה נחשב כ"פטר רחם" של היולדת, שהיא יולדת פעם ראשונה ונחשבת להלכה כאם.

אולם לדעת הפוסקים הסוברים שהוולד מתייחס אחר בעלת הביצית, לפנינו מצב מחודש שבו אמו של הוולד - בעלת הביצית, היא לא היולדת שהוולד יצא מרחמה, ומתעורר איפוא הספק: מחד גיסא, הוולד הוא "פטר רחם" הנולד ראשון ליולדת, וזו סיבה לחיוב פדיון הבן. מאידך גיסא, מדברי הרמב"ם משמע שהחיוב הוא לפדות "בנו שהוא בכור לאמו הישראלית", ואילו בנדון דידן הוולד אינו "בכור לאמו", כי בעלת הביצית היא אמו, ולא היולדת - ואם כן לכאורה אין חיוב לפדות את הבן.

ספק זה מתעצם במקרה של תרומת ביצית של נכריה שהוכנסה לרחמה של אשה [יהודיה] שילדה בפעם הראשונה. לדעת הסוברים שהוולד מתייחס אחר בעלת הביצית הנכריה, לפנינו ילד נכרי שנולד לאשה ישראלית [שאינה נחשבת אמו לענין יוחסין], ויש להסתפק האם חייב בפדיון הבן לאחר שיתגייר.

מחד גיסא, הוא "פטר" רחם של יולדת ישראלית. מאידך גיסא, העובדה שנולד כנכרי מפאת יחוסו אחר בעלת הביצית הנכריה, מפקיעה לכאורה במקרה זה מחייב פדיון הבן, וגם כשיתגיייר לכאורה אינו חייב בפדיון הבן שהרי לא נולד כיהודי.

[יודגש כי לידה מהזרעה או הפרייה מלאכותיים כשהאם יהודיה, אינה סיבה לפטור מפדיון הבן, כדברי הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה, ערכי רפואה עמ' צה), והאב חייב לפדות את בנו עם ברכה "מכיוון שהתינוק נקרא בנו לכל דבר, לכן **חייב בפדיון כרגיל עם ברכה**". וכן נקט להלכה הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר, ח"ב, אבן העזר סימן א].

"הדביק שני רחמים" - בכור בהמה שנולד מרחם שונה מהרחם שבה הוא נוצר

ב. ונראה לדון בשאלות הנ"ל מסוגיית הגמרא במסכת חולין (ע, א).

"בעי רבא, הדביק שני רחמים, ויצא מזה ונכנס לזה, מהו. ידידה פטר, דלאו ידידה לא פטר. או דלמא דלאו ידידה נמי פטר, תיקו". רש"י פירש את הספק: "נפטרה בהמה האחרת מן הבכורה, או לא".

בהמה "בכורה" טהורה, שנולדה ראשונה מרחם אמה, קדושה בקדושת בכורה [וצריך להקריבה על גבי המזבח]. רבא הסתפק מה הדין, אם הדביקו שני רחמים של בהמות [שזו להן הלידה ראשונה], והעבירו וולד שנוצר ברחם אחת לרחם שניה, ומשם הוא נולד - האם הבהמה השניה שמרחמה יצא וולד שלא נוצר בה, נפטרה מן הבכורה על ידו, והוולד הבא שיצא בעתיד מרחמה לא יחשב בכור, או שוולד זה לא יחשב כבכור. צדדי הספק הם, האם רק "ידידה", דהיינו וולד "שלה" - שנוצר ברחם שלה, נחשב בכור הפוטר את רחם אמו, והבא אחריו אינו בכור. אבל "לאו ידידה", דהיינו וולד "שאינו שלה" - שנוצר ברחם של בהמה אחרת [הראשונה], לא פטר את הרחם שיצא ממנו [של הבהמה השניה], ואם תלד [השניה] שוב וולד משלה, יהא קדוש בבכורה [כי מהרחם שלה עדיין לא יצא בכור "שלה"]. או אף וולד "דלאו ידידה נמי פטר" את הרחם, ולכן אם תלד שוב, הוולד הבא לא יהיה קדוש, כיון שהרחם נפטר גם בלידת וולד שלא נוצר בו.

ספק זה לא הוכרע בגמרא אלא נשאר ב"תיקו", כפי שפסק הרמב"ם (הלכות בכורות פ"ד הי"ח) "הדביק שני רחמים זה לזה, ויצא מזה ונכנס לזה, הרי זה **ספק** אם נפטרה מן הבכורה הבהמה שנכנס בה הבכור שהרי פטר רחם, או לא נפטרה עד שיפטור רחמה ולדה". נמצא להלכה, שהספק האם וולד "פוטר" רחם שלא נוצר בו, או רק את הרחם שנוצר בו, אינו מוכרע.

פדיון בן שנולד מרחם שאינה הרחם של אמו

ג. מסוגיית הגמרא "הדביק שני רחמים", רצה רבי מאיר בראנדסדורפר, דיין בבד"ץ העדה החרדית בירושלים (קובץ בית הלל, כרך לח עמ' לג), להסיק לנדון פדיון הבן בתרומת ביצית: "הנה זה פשוט כי אמו של וולד זה איננה אותה האשה שגידלה אותו תשעה ירחי לידה וגם ילדה אותו, כי האם של וולד זה היא האשה שתרמה את הביצית [ביצית] שלה. ואם באשה הזאת שילדה אותו הוא לידה הראשונה שלה, ותרומת הביצית נלקחה מישראלית, הוא בעיא דלא איפשטא בגמרא חולין ע' ע"א אם נפטר רחמה של האשה הזאת מן הבכורה, וכן הוא ברמב"ם הלכות בכורות פ"ד הי"ח".

הרב בראנדסדורפר נקט להלכה כי בעלת הביצית היא האם. ולאור קביעה זו, סבר כי ביצית מופרית שהוכנסה לרחמה של אשה אחרת שילדה את העובר בלידה ראשונה, זה בדיוק המקרה של "הדביק שני רחמים". בבהמה ש"הדביקו" לה רחם אחר, מדובר על בהמה שהמליטה וולד שלא נוצר ברחמה, אלא ברחם של בהמה אחרת. או במילים אחרות, **היולדת** של ה"בכור" אינה "אמו". וכך גם בתרומת

ביצית, היולדת של ה"בכור" אינו "אמו", כי האם היא בעלת הביצית ולא היולדת [לשיטת הסוברים כן]. ומאחר ובגמרא ספק זה נשאר ב"תיקו", גם נדון דידן לא מוכרע, ומידי ספק לא יצאנו, ולכן חייב בפדיון הבן מספק [ובנדון חייב הברכה על פדיון הבן בנדון זה, ראה להלן אות ה בסיכום].

הרב בראנדסדורפר הוסיף, ראשית כל, שאין לחלק בין הנדונים בטענה שבסוגיא בחולין מדובר על בהמה ולא על אדם. ושנית, בנדון דידן כל ההריון היה אצל האשה היולדת ואין זה דומה להדביק שני רחמים, שמחצית ההריון היתה ברחם הראשון ומחצית ברחם השני: "והדבר פשוט לענ"ד, דאף על פי שבגמרא בחולין שם, וברמב"ם שם בבמה קא מיירי וכגון שהדביק שני הרחמים של שתי הבהמות זה בזה. מכל מקום אין שום סברא לחלק בין חייב וקדושת בכור בין בהמה לאדם. וגם פשוט וברור לענ"ד דאע"פ דבש"ס וברמב"ם מיירי באופן שהדביק שני הרחמים זה בזה, מה שאין כן בנידון דידן שהמציאות היא אחרת, דלאחר שזרע האיש והאשה נקלטו יחדיו מכניסים אותם לתוך רחם האשה, והוולד נגמר ונתגדל שם. מכל מקום אין שום סברא לחלק ביניהם, כי העיקר תלוי בהא דאין הזרע של האשה היולדת אותם".

חייב פדיון הבן לא תלוי בייחוס הנולד אחר מי שילדה אותו אלא ברחם שבו נוצר העובר

ד. אולם בספר נשמת אברהם (אבן העזר, סימן א, ס"ק ו' הערה 12) הביא מדברי הגרי"ש אלישיב, שחילק בין הסוגיא בחולין בנדון שני רחמים של בהמה ובין המקרה של פדיון הבן בתרומת ביצית.

הגרי"ש אלישיב נשאל: "לכאורה גם בפונדקאית, כי מכיון שהתינוק "לאו ידידה", האם נקרא פטר רחם וחייב בפדיון הבן". והשיב: "אם בדיעבד נעשה המעשה ונולד תינוק מהפונדקאית שלא ילדה לפני כן, התינוק נקרא פטר רחם, וצריך פדיון הבן בברכה. ואין זה שייך להגמרא שם, כי התינוק היה אצל הפונדקאית במשך תשעה חדשים וגם נולד ממנה, ולכן לגבי פדיון הבן נקרא ידידה". כאשר פונדקאית מגדלת ברחמה ביצית מופרית במשך כל תקופת ההריון, אפילו שהביצית אינה שלה, אולם הרי היא זו שנותנת את כל החיות של העובר, ולכן בהחלט נוכל לומר שהבן שנולד נקרא "ידידה".

וכך סבור גם רבי זלמן נחמיה גולדברג (מובא בנשמת אברהם, שם) "לענין בכור אם השניה [דהיינו האשה הפונדקאית שמגדלת ברחמה את העובר המופרה בתרומת ביצית] מבכרת, הרי הוא בכור וחייב בפדיון".

ונראה שהגרי"ש אלישיב והגר"ז גולדברג סברו שחייב פדיון הבן אינו תלוי בייחוס הנולד אחר מי שילדה אותו אלא ברחם שבו נוצר העובר. ובשל כך עובר הנמצא ברחם אחד מתחילת ההריון ועד הלידה, "פוטור" את הרחם שבו גדל והתפתח ונולד ממנו, דהיינו "פטר" רחם אשר חייב בפדיון הבן.

יש לציין כי הגרי"ש אלישיב (הערות על מסכת חולין, שם) ביאר שספק הגמרא הוא, האם הוולד שנתקדש מחמת רחם הראשונה פוטור את השניה: "ודאי דלא סלקא דעתך שאם יכניסו עובר לרחם אחר שיתקדש בבכורה, ורק מספקין אי נפטר העובר הבא אחריו ברחם זה". לדעתו, היה ברור שהרחם של הבהמה השניה לא יכול לקדש בקדושת בכורה וולד שלא היתה בו קדושת בכורה מקודם לכן, והספק היה מה דינו של וולד שכבר התקדש בקדושת הבכורה מהרחם הראשון, האם הוא "פוטור" את הרחם של הבהמה השניה [ואם תלד אחר כך וולד נוסף הוא לא יהיה קדוש], או לא.

אך לדברי רבנו גרשום (חולין, שם) הספק בגמרא "הדביק שני רחמים" הוא, האם רחמה של הבהמה השניה יכול לקדש את הנולד ממנו בקדושת בכור, או לא: "הדביק ב' רחמים ויצא מזה [לזה], השתא מי אמרינן וולד ידידה פטר, והא לאו וולד ידידה מן האחרונה, ולא פטר את האחרונה מן הבכורה, דלאו וולד ידידה הוה. או דילמא כיון דרחמה מקדש הבכור, פטר". לפי הבנה זו בספק הגמרא, יתכן כי הוולד

מתקדש בקדושת בכורה בעצם הימצאותו ברחם שממנה הוא נולד, וזהו גופא הספק האם רחמה של הבהמה השניה יכול לקדש את הנולד ממנו בקדושת בכור, או לא. דבריו של הרב בראנדסדורפר מתאימים יותר לביאור זה בספק הגמרא.

בשו"ת מעשה חושב (ח"ז סימן טז אות ט) דן רבי לוי יצחק הלפרין, בשאלת פדיון הבן בתרומת ביצית, ולאחר משא ומתן בדברי הראשונים בסוגיית "הדביק שני רחמים", הכריע, שאין חייב פדיון הבן בתרומת ביצית ליולדת: "אם ננקוט שיש לייחס את וולד הפונדקאית אחר בעלת הביצית, אין מקום בנדון דידן לחייבו בפדיון מחמת פטירת רחמה של הפונדקאית, שהרי לפי המתבאר מדברי הרמב"ם [הן לפי פשטות לשונו והן לפי הבנת הקרית ספר] והמאירי והטור, אין לנו שום ראיה לחדש שיכולה לחול קדושת בכורה מחמת פטירת רחם אחרת [ואדרבה יש קצת מקום להוכיח איפכא]. וגם בדברי רבינו גרשום פשוט יותר לבאר שכוונתו שהעובר מתקדש מחמת פטירת רחם הראשונה, ולא מחמת פטירת רחם האחרונה דלאו ידיה. ואם כן יש להכריע בזה שאין מקום לסברא זו שפטירת רחם דלאו ידיה מקדשת בקדושת בכורה".

"הדביק שני רחמים" - רק להלכה או גם למעשה

ה. על ספק הגמרא "הדביק שני רחמים" כתב רבי עקיבא אייגר בגליון הש"ס במסכת חולין (שם): "ענין כתובות דף ד' ע"ב תוס' ד"ה עד". כוונתו היא, שבסוגיא בכתובות הובאו דברי רבי יהושע ששבעת ימי האבלות על פטירת אחד משבעת הקרובים, אינם מתחילים "עד שישתם הגולל". ופירש רש"י: "גולל, זהו כיסוי של ארון המת". והקשו התוספות (שם, ד"ה עד) מדברי הגמרא בעירובין (טו, ב) "כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושים ממנו לא גולל לקבר. ולפירוש הקונטרס, וכי דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים". ותירצו תוספות שאף שאין זה מצוי שיעשו כיסוי לארון קבורה מבעלי חיים, מכל מקום מצאנו בדברי הגמרא כמה דברים שנאמרו "לדרוש ולקבל שכר", למרות שאינם במציאות בעולם: "ויש לומר אף על גב דאין דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים, מכל מקום כמה דברים אשכחן דלא שכיח, ומיירי בהן הש"ס לדרוש ולקבל שכר, כדאמרין בפרק המקשה (חולין ע, א) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסו והקיאתו ויצא מאליו מהו, **הדביק שני רחמים ויצא מזה לזה מהו, אף על פי שלא יבוא לעולם**". מפורש איפוא בתוספות, כי אחת מאותן הלכות שנאמרו בש"ס רק כדי "לדרוש ולקבל שכר" הוא הספק בדין "הדביק שני רחמים", שאינו אלא דין "תיאורטי" בלבד "שלא יבוא לעולם".

ואכן, הרי"ף והרא"ש השמיטו את הספק בדין "הדביק שני רחמים", וביאר מהרי"ט אלגאזי (הלכות בכורות פ"ג סימן לו) "משום דלא שכיחי ואינם מצויים כלל".

ואילו לדברי הרב בראנדסדורפר, מתברר כי **בזמניו** ספק הגמרא בדין "הדביק שני רחמים" **בא לעולם**, ונפקא מינא להלכה ולמעשה בנושא פדיון הבן בתרומת ביצית.

ואמנם בספר יוסף דעת (חולין ע, א) הביא בשם רבי אביגדור נבנצל, רבה של העיר העתיקה, שכתב על דברי הגמרא "הדביק שני רחמים" משפט קצר: "ענין גליון הש"ס, **ואצלנו הוא מעשים בכל יום בהשתלת ביציות**". ודבריו כמובן, מתאימים למציאות בת זמנינו, בניגוד לדברי מהרי"ט אלגאזי שכתב את הדברים, נכון לזמנו.

רץ חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית כצבי

תרומת ביצית של ישראלית - לדעת הרב בראנדסדורפר והרב נבנצל, האם יש חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית של **ישראלית** שהוכנסה לרחמה של אשה שילדה בפעם הראשונה, הוא ספק בגמרא במסכת חולין, שלא הוכרע. ולכן צריך לפדות את הבן מספק.

לדעת רבי לוי יצחק הלפרין, מדברי הראשונים בסוגיא בבכורות יש להכריע שאין חיוב פדיון הבן.

אולם לדעת הרב אלישיב והרב גולדברג, חיוב פדיון הבן לא תלוי ב**ייחוס הנולד אחר מי שילדה אותו** אלא **ברחם שבו נוצר העובר**. ובשל כך עובר הנמצא ברחם אחד מתחילת ההריון ועד הלידה, "פוטר" את הרחם שבו גדל והתפתח ונולד ממנו, וחייב בפדיון הבן בברכה.

ובאשר להוראה המעשית בנדון **ברכה** על פדיון הבן במקרה זה. לכאורה הלכה פסוקה "ספק ברכות להקל", ומאחר ולפנינו ספק אם יש חיוב פדיון הבן, אין לברך מספק. אולם מאידך גיסא, היות והספק תלוי במחלוקת הפוסקים, הרי שלדעת הפוסקים שהיולדת היא האם, ודאי שיש חיוב פדיון הבן בברכה, ויתכן שהפודה יברך כי הוא סבור כדעת הפוסקים שהכריעו לפדות בברכה.

• • •

ענף ב

פדיון הבן בתרומת ביצית מנכריה

גם בתרומת ביצית של **נכריה** שהוכנסה לרחמה של אשה [יהודיה] שילדה בפעם הראשונה, יש להסתפק לדעת הסוברים שהוולד מתייחס אחר בעלת הביצית הנכריה - האם יש כאן חיוב פדיון הבן.

מחד גיסא, זו לידה ראשונה מרחם של יולדת ישראלית, ולכן יש חיוב פדיון הבן מצד הרחם של **היולדת** הישראלית ש"נפטר" בלידה הראשונה. מאידך גיסא, הוולד הוא **נכרי** כי הוא מיוחס לבעלת הביצית הנכריה, ולכאורה מופקע לחלוטין מחיוב פדיון הבן, כי בשעת הלידה היה נכרי שאינו קדוש בקדושת בכורה ואינו "פוטר את הרחם". ולכן אפילו אם יתגייר, אינו חייב בפדיון הבן.

ונראה לדון בשאלה זו מסוגיית הגמרא בנדון מעוברת שהתגיירה וילדה בכור.

יש לציין כי במקרה שבני זוג יהודים הפרו זרע וביצית שלהם ברחמה של פונדקאית נכריה היולדת בן ראשון, אין כל ספק שהוולד אינו חייב בפדיון הבן. ואפילו לשיטת הסוברים שהוולד יהודי בגלל ייחוסו אחר בעלת הביצית, ברור שאין חיוב פדיון הבן, כי הרי הוולד אינו "פטר רחם" של בת ישראל - התנאי היסודי לחיוב פדיון הבן, כמפורש בדברי הרמב"ם (הלכות בכורים פ"א ה"א) "מצות עשה לפדות כל איש מישראל, בנו שהוא בכור לאמו **הישראלית**, שנאמר (שמות יג, ב) **כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר קָל רָחֶם בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָּה לִי הוּא**".

מעוברת שהתגיירה וילדה בכור - אימתי חלה גירות הוולד

ו. במשנה במסכת בכורות (פ"ח מ"א) נאמר: "נתגיירה מעוברת, בכור לכהן". ופירש רש"י (בכורות מז, ב) "נתגיירה מעוברת ולא ילדה עדיין מעולם, **אותו וולד בכור לכהן**". נכריה שנתגיירה כשהיא מעוברת וילדה בן שהוא בכור לאמו, הבן חייב בפדיון הבן, למרות שנתעברה בזמן שהיתה נכריה. וכפי שנפסק בשלחן ערוך (יו"ד ס"ו שה"ס ע"כ) "השפחה שנשתחררה וכותית שנתגיירה כשהן מעוברות, וילדו, אף על פי שהורתו שלא בקדושה, **הואיל ונולד בקדושה חייב**, שנאמר (במדבר ג, יב) **פֶּטֶר רָחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, והרי פטרו רחם בישראל". ויש לעיין אימתי חלה גירותו של הוולד.

רץ חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית כצבי

במושכל ראשון נראה כי גירות המעוברת חלה גם על העובר **עוד ברחם אמו**, ולכן הוא "נולד בקדושה" ודינו כבכור **ישראל** שחייב בפדיון הבן. שכן אי אפשר לומר שהגירות חלה רק לאחר הלידה, כי אם נאמר שנולד **כנכרי** ועליו להתגייר, הרי דינו של "גר שנתגייר כקטן שנולד" (יבמות כב, א), ואין הוא מתייחס לאביו ואמו.

אמנם מעיון בסוגיית הגמרא ביבמות (עח, א) ודברי רבותינו הראשונים שם, נראה כי יש הסוברים שהגירות חלה רק לאחר הלידה, ונבאר הדברים.

תהליך גירות מורכב ממילה טבילה והרצאת קרבן, כדברי הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ג ה"ד) "כשירצה העכו"ם להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה, ויקבל עליו עול תורה צריך **מילה וטבילה והרצאת קרבן**". ובזמן הזה שאין הקרבת קרבנות, הנכרי צריך מילה וטבילה במקוה טהרה.

בסוגיא ביבמות אמר רבא "נכרית מעוברת שנתגיירה, בנה אין צריך טבילה". ופירש רש"י: "אין צריך טבילה לשום גירות, **דסלקא ליה טבילה דאימיה**". מפשטות דברי רש"י נראה כי אין צורך להטביל את הוולד, משום שעלתה לו טבילת אמו, ועל ידי ברית מילה יושלם תהליך גירותו.

והנה רבותינו הראשונים נחלקו האם סדר הגירות של כל נכרי הבא להסתופף בצל כנפי השכינה - ברית מילה ולאחר מכן טבילה, הוא לעיכובא.

בדברי הרמב"ם הנ"ל מפורש ש"צריך מילה וטבילה", ומשמע שמילה קודמת לטבילה. אולם הרמב"ן כתב (יבמות מז, ב) שסדר זה אינו לעיכובא, וההוכחה לכך היא מדין מעוברת שנתגיירה: "ומיהו אם טבל ואחר כך מל, הרי זה גר. דלא שנא מילה וטבילה ולא שנא טבילה ומילה. תדע, דהא אמרינן לקמן בפרק הערל (עח, א) גירות מעוברת שטבלה, **בנה** אין צריך טבילה, והרי קדמה טבילה למילתו, אם זכר הוא. והוה ליה למימר **בתה** אינה צריכה טבילה". כלומר, אם הסדר של "מילה וטבילה" אכן היה מעכב, היה צריך להעמיד את דברי הגמרא שמדובר במעוברת שילדה **בת**. והיות ואין צורך בברית מילה, יכולה טבילת האם להועיל לגיור בתה, מה שאין כן אם ילדה בן, הטיבילה לא תועיל היות והיא קודמת למילה, ויצטרכו שוב להטביל את הבן לאחר ברית המילה, אך מאחר והסדר אינו מעכב, אזי גם אם יוולד בן מועילה הטיבילה, על אף שהיתה לפני המילה.

הרשב"א (יבמות, שם) הביא את דברי הרמב"ן וכתב: "ולי נראה דמילה קודמת לטבילה עיכובא, דאם לא כן לעולם היתה טבילה קודמת משום שיהיו מצוה [שאם מל קודם צריך להמתין עד שיתרפא בכדי שיוכל לטבול]. אלא כיון שהטבילה כוללת עיקר גירות ולצאת מטומאת גויים ולהיכנס בקדושת ישראל, לפיכך צריכה בסוף. ולכשתמצא לומר דמילה קודמת עיכובא לא הוצרך לפרש, דמדקאמר אינו צריך טבילה, על כרחין מאי בנה, ולדה". לדעת הרשב"א, בבן, טבילת המעוברת אינה חלק מגירות הוולד מאחר וברית מילה תמיד קודמת לטבילה, ולפיכך צריך להעמיד איפוא, את דברי הגמרא שמדובר במעוברת שילדה **בת** שאין בה ברית מילה. אך אם המעוברת שנתגיירה תלד בן, עליו לעבור, ככל גר, הליך גרות של ברית מילה וטבילה, כדי להיחשב כיהודי.

והתוספות (יבמות מז, ב ד"ה מטבילין) תירץ על הקושיא ממעוברת: "ואר"י דשאני התם דאכתי לא חזי למילה". וביאורו כמו שכתב בריטב"א (שם), שמכיוון שעובר לא חזי למילה, הרי אף לאחר שיוולד אינו צריך כלל מילה בשביל הגרות: "דשאני התם דכשהוא במעי אמו אינו בן מילה והרי הוא כנקבה דסגי ליה בטבילה, וכשנולד ומלין אותו אינו אלא כמו שמלין ישראל ערל שבלאו הכי נמי ישראל הוא".

מעוברת שהתגיירה וילדה בכור - חיובו בפדיון הבן

ז. הנה כי כן, בין לשיטת הרמב"ן ובין לשיטת הרשב"א, במעוברת שהתגיירה, הגיור מסתיים רק לאחר ברית המילה או הטבילה [לשיטת הרמב"ן, הגיור מתחיל בטבילה האם ומסתיים בברית מילה. ולשיטת הרשב"א, לאחר הלידה צריך מילה וטבילה]. ומעתה צריך עיון מדוע וולד זה חייב בפדיון הבן - הרי **וולד זה אינו יהודי** עד השלמת הגיור בברית מילה או בטבילה, כפי שהקשה רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי בשו"ת אחיעזר (ח"ב י"ד סימן כט) "קשה לי, במתניתין דבכורות מעוברת שנתגיירה בנה בכור לכהן וצריך ליתן ה' סלעים, כיון שאינו גר עד שימול, וכשנולד אכתי לאו ישראל. אם כן אמאי חייב בה' סלעים, והא בבב"ב כתוב [שמות לד, כ: "כל בכור בִּנְיָה תִּפְדֶּה"]]. ואין לומר דלכשנימול הילד הוי גר למפרע משעת טבילה, דמהיכי תיתי ישתנה דינה משארי גרים. ועוד קשה, לשיטת הרשב"א דסבירא ליה דלא מהני הטבילה קודם מילה, ומעוברת שנתגיירה בנה צריך טבילה גם כן, אם כן מאי טעמא חייב בחמשה סלעים".

האחיעזר חידש: "ונראה בישוב הקושיא, דהא דאמרין דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, פירש רש"י בסנהדרין (נח, א ד"ה שהורתו) דהוי כקטן שנולד בלי אב ואם, כל זה **כשהאב והאם הם נכרים**. דלכשנתגייר לית ליה חייס, כמבואר ביבמות (סב, א) נתגיירו לית להו חייס, משום דהוי כקטן שנולד. **אבל כשאמו מישראל, אין לו דין כקטן שנולד לגבי אמו, ויש לו חייס לגבה**. ואף על פי שצריך גירות, מכל מקום כיון שנתגייר ואין לו חייס לגבי האב, הרי הוא מתייחס אחר אמו, על כל פנים לגבי דין זה דשאריות, כיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה, וחייב משום אשת אח. וכן לגבי ה' סלעים, כיון דאמו ישראלית, אף על פי שהוולד צריך גירות, מכל מקום אין לו דין קטן שנולד לגבי אמו, ולהכי חייב ה' סלעים".

בדברי האחיעזר מבואר מעמדו של הנולד ממעוברת שנתגיירה: אמנם בשעת הלידה הוא עדיין נכרי שחייב בגיור, אך אין דינו כ"קטן שנולד", כי הוא מתייחס אחר אמו הישראלית. ובשל כך הוא "פטר רחם" שלה, וחייב בפדיון הבן. והחידוש הוא, שיש מציאות של וולד שעדיין צריך גיור, ויחד עם זאת הוא עדיין "פטר" את רחם אמו וחייב בפדיון הבן.

[במאמר המוסגר, מדברי האחיעזר מוכח לכאורה שלא כדברי הגרי"ש אלישיב [לעיל **אות ד**]. האחיעזר הצריך את היחוס לאם, כדי לחייב פדיון הבן. אולם לדעת הגרי"ש א חייב פדיון הבן לא תלוי ב**יחוס הנולד אחר מי שילדה אותו אלא ברחם שבו נוצר העובר**. ובשל כך עובר הנמצא ברחם אחד מתחילת ההריון ועד הלידה, פוטר את הרחם שבו גדל והתפתח ונולד ממנו, וחייב בפדיון הבן. ומשום כך לפי דברי הגרי"ש, אין צורך לחידושו של האחיעזר שוולד גוי של אשה ישראלית שהתגייר, מתייחס אחריה, ולא אמרין שהוא כ"קטן שנולד", שהרי אפילו אם לא יתייחס אחריה, מכל מקום מאחר ו"פטר" את רחמה ואחר כך נתגייר, הוא חייב בפדיון הבן. ואין צורך שיתייחס אחר אמו בכדי לחייבו בפדיון הבן].

גם הקהילות יעקב (יבמות סימן לו) הקשה על דברי הרמב"ן והרשב"א מסוגיית הגמרא שמעוברת שנתגיירה בנה חייב פדיון. ותיירץ, שהרמב"ן והרשב"א דיברו למאן דאמר "עובר לאו ירך אמו", ולפיכך גרות אמו לא עולה לו וצריך לגיירו לאחר הלידה, אולם למאן דאמר "עובר ירך אמו" הגרות חלה עליו בעודו במעי אמו, ושוב אין צריך טבילה ומילה לשם גרות: "נראה בישוב קושיות הנ"ל דהרמב"ן ורשב"א סברי דהא דתנן דולד מעוברת שנתגיירה צריך פדה"ב וכן הא דתניא דאית בהו תורת אחוה אתיא כמד"א עובר ירך אמו הוא, דהא פלוגתא דתנאי היא בכמה דוכתי עיין חולין נ"ח ובמסורת הש"ס שם. ולדידיה ודאי הולד ישראל גמור הוא. וכל דברי הרמב"ן ורשב"א הא אינם אלא למאן דאמר "עובר לאו ירך אמו" והולד עצמו צריך גירות כמבואר בדבריהם". לדברי הקהילות יעקב אין איפוא ראייה מכאן שוולד הנולד והתגייר חייב בפדיון הבן.

מעוברת שהתגיירה וילדה בן - מילתו בשבת

ח. משאלת מעמדו של הנולד ממעוברת שנתגיירה, מסתעף נדון נוסף, האם מותר למולו בשבת.

לכאורה העובדה שהנולד ממעוברת שנתגיירה צריך גיור, מצביעה על כך שהוא בעצם נכרי, ואז ודאי מילת גרים אינה דוחה את השבת. ואמנם רבי עקיבא איגר (יבמות מה, א) הסתפק האם הנולד מביאת נכרי בישראלית נימול בשבת, היות ויש ראשונים הסבורים שוולד זה צריך גיור, ובשל כך מילתו היא מילת גרים שאינה דוחה שבת. ורצה להוכיח מכך ש"כהנת שנתעברה מנכרי דצריך הבן פדיון ומכל שכן ישראלית, וכן פסקין בשו"ע", שאם היה חייב גירות, ודאי שלא היה חייב כלל בפדיון הבן, היות ונכרי אינו "פוטר" את רחם אמו. אך מאחר ו"לא הוי כגר ממש", אין זו מילת גרים, ולכן מותר למולו בשבת.

אלא שלבסוף רעק"א דחה את ההוכחה "דמכל מקום כיון דפטר רחם ישראלית אחר שנתגייר, חייב בפדיון". כלומר, בזמן לידתו אמנם נחשב נכרי, אך מאחר והוא פוטר את רחם אמו הישראלית, הרי הוא חייב בפדיון הבן לאחר שיתגייר. והיינו כדברי האחיעזר, שיש מציאות של וולד שעדיין צריך גיור, ויחד עם זאת הוא עדיין "פוטר" את רחם אמו וחייב בפדיון הבן [ומכיוון שצריך לגיירו, מילתו - שהיא מילת גרים - לא דוחה שבת, וראה עוד בנדון זה בפתחי תשובה (אבן העזר סי' ד ס"ק א)].

אולם רבי דוד מקרלין (יד דוד, פסקי הלכות, הלכות אישות פ"א ה"ח, הגהה ה) הכריע שמילת בנה של המעוברת שנתגיירה דוחה שבת, כדין מילתו של כל יהודי. אחת ההוכחות לכך שהוא ישראל גמור ואינו צריך לעבור גיור כלל [ולכן מותר למולו בשבת] היא מדברי הגמרא בבכורות שוולד זה חייב בפדיון הבן - והדבר אפשרי רק אם הוא נולד כיהודי שאינו נצרך לגירות: "מעוברת שנתגיירה מילת בנה דוחה שבת, דלא חשבינן ליה כנתגייר בעצמו רק חשבינן ליה כבן ישראל שאין לו יחוס אחרי האב. והראיה, דחייב כרת על אשת אחיו מאמו שילדה אחריו (יבמות צז, ב), ואם היינו מחשבינן אותו לנתגייר בעצמו, לא היה חייב על אשת אחיו, וזה ברור בלא ספק [אמנם לדעת האחיעזר אין מכאן ראיה, שהרי מתייחס אחר אמו]. ועוד ראיה, מהמשנה דבכורות דנתגיירה מעוברת בנה בכור לכהן, ועל כן צריך הוא לפדות עצמו, דאמו אינה חייבת בפדיון בנה (קידושין כט, א). ואם היה דינו כמו גר שנתגייר בעצמו ויכול עוד למחות, איך נחייבנו בפדיון עצמו. ודוחק לומר כיוון שיצא מפטר רחם מישראל ואחר כך כשלא ימחה נחשב לגר למפרע ומחוייב הוא אז בה' סלעים, זה אינו מקובל לכל מי שבינת אדם ישר נוססה בו, דהא לדעת הרמב"ן והרשב"א נגמרה הגרות שלו עתה בשעת מילה". רבי דוד מקרלין הבין איפוא כדבר פשוט, שאין חייב פדיון הבן למי שנולד כנכרי ועליו לעבור גירות, שלא כדברי רבי עקיבא איגר. [יש לציין כי בשו"ת אחיעזר (ח"ד סימן מד) הכריע למול בשבת את בנה של מעוברת שנתגיירה, על סמך הוראה זו של רבי דוד מקרלין].

סיכום

ממוצא דברי הראשונים והפוסקים בנדון מעוברת שהתגיירה וילדה בכור - לענין חייב בפדיון הבן ומילתו בשבת, יש לדון האם הנולד מתרומת ביצית מנכריה חייב בפדיון הבן.

לפנינו שתי ספיקות האם לחייב וולד זה בפדיון הבן:

[א] האם הנולד כנכרי שצריך להתגייר חייב בפדיון הבן - מדברי האחיעזר ורבי עקיבא איגר למדנו, על קיומו של וולד שעדיין צריך גיור, ויחד עם זאת הוא "פוטר" את רחם אמו וחייב בפדיון הבן. לפי זה, גם לדעת הפוסקים שבתרומת ביצית הוולד מתייחס אחר בעלת הביצית, וכשהיא נכריה יש צורך בגיורו, מכל מקום מכיוון שנולד מרחמה של ישראל, הרי שהוא "פוטר" רחם ישראלית, ולכן נתחייב בפדיון הבן, כדין וולד המעוברת שנתגיירה שחייב בפדיון הבן לאחר שיתגייר [אמנם לדעת הקהילות יעקב אין כל ראיה].

כצבי

חייב פדיון הבן בתרומת ביצית

רץ

[ב] **האם וולד שאינו מתייחס אחר אשה שהרתה וילדה אותו חייב בפדיון הבן** - לדעת הגרי"ש אלישיב והגר"נ גולדברג, חייב פדיון הבן לא תלוי בייחוס הנולד אחר מי שילדה אותו אלא ברחם שבו נוצר העובר. ואם כן, היות והעובר היה ברחם של ישראלית מתחילת ההריון ועד הלידה, הוא "פטר" את הרחם שבו גדל והתפתח ונולד ממנו, וחייב בפדיון הבן.

אולם מדברי רבי דוד מקרלין נראה שאין חייב פדיון הבן למי שנולד כנכרי.

יש להדגיש, כי **צריך לפדות את הבן רק לאחר הגיור**, כפי שנקטו רבי עקיבא איגר והאחיעזר, שכן כאשר הוא עדיין נכרי, ודאי שלא חלה עליו קדושת בכור. ויש לשים לב לכך, מכיוון שבדרך כלל טובלים את הוולד לגרות רק אחר כמה חודשים מלידתו, ופדיון הבן הוא בגיל שלוש יום, ונמצא שאם פדוהו לפני הטבילה, מעבר לשאלה על הברכות אם היה מותר לברך, יש צורך לפדותו לחומרא לאחר שיטבילו אותו לגרות.

לסיום, חובתי לומר שלעת עתה טרם מצאתי הכרעה מפורשת בנדון בדברי פוסקי זמנינו, ואין במבואר לעיל אלא מראי מקומות לפני הלומדים והיושבים על מדין, אשר להם מסורה ההכרעה להורות את הדרך אשר נלך בה ואת ההלכה למעשה.

ברצוני לעורר על נקודה נוספת, הנה בתרומת ביצית מגויה על הצד שהולכים אחר בעלת הביצית והוולד חייב בגיור, הרי שבפשטות הוא אינו מתייחס גם אחר אביו, ואם כן גם אם הוא חייב בפדיון הבן, אין כאן אב שיפדהו, ונחלקו האחרונים מי פודה את הבן. בשלחן ערוך (יו"ד שה, טו) נפסק: "עבר האב ולא פדה את בנו, **כשיגדיל** חייב לפדות עצמו". ומוסיף הרמ"א בשם המהרי"ל: "ויש מי שכתב דכותבין לו על טס של כסף שאינו נפדה ותולין לו בצוארו, כדי שידע לפדות עצמו כשיגדיל". ופשטות דברי הרמ"א [ואף השו"ע] שאם אין אב המצוה מוטלת על הבן עצמו לכשיגדיל וכן פסק הט"ז (שם, ס"ק יא). אולם הש"ך (שם, ס"ק כ) כתב "טוב יותר לפדותו הב"ד כשהוא קטן". הלכה למעשה נחלקו הפוסקים כיצד להכריע, אך בכל מקרה יש לשים לב לפני הפדיון שגם אם האב עושה את הפדיון שיושיב שלושה וימנוהו בית דין לפדות את הילד או שימתינו לגיל בר מצוה והילד יפדה את עצמו.

...

על שיעור זה התכבדתי במכתביהם של:

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד העדה החרדית ירושלים, ראש הישיבה,

מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות

והגאון רבי דוד קאהן שליט"א, ביהמ"ד גבול יעבץ, ברוקלין, נוא יארק

כ"ז אדר"א תשע"ט

לכבוד ידידי הרב **צבי רייזמן** שליט"א מח"ס רץ כצבי

קיבלתי שאלתו אודות אשה שעברה על הוראת חכמי הדור והשתילה ברחמה ביצית של אשה זרה שהופרה בזרע, שדנו בזה רבני זמנינו מיהי אמו של הולד האם הראשונה בעלת הביצית או השניה ה"פונדקאית" שהולידתו. והנה אם הולד הוא בן זכר, אזי אם חייב בפדיון הבן הרי"ז תלוי בפלוגתא הנ"ל דאם הפונדקאית היא אמו של הולד ה"ה חייב בפדיון ככל פטר רחם, ואם רק בעלת הביצית היא אמו של הולד אינו חייב בפדיון כיון שלא פטר רחמה של אמו שהיא בעלת הביצית ומה שפטר רחמה של האשה היולדת אינו כלום, שהרי אינה אימו.

ומע"כ מעורר דאפי' אם ננקוט שרק בעלת הביצית היא אמו של הולד מ"מ עדיין יש צד דחייב בפדיון, והוא עפי"מ דאיבעיא בגמ' (חולין ע.) הדביק שני רחמים ויצא מרחם ראשון ונכנס לרחם שני, ונסתפק שם הגמ' האם ע"י שהולד פטר רחמה של הבהמה השניה נפטרה מהבכורה ומה שתלד לאחר מ"כ אינו מתקדש בקדושת בכורה או לא ונשאר הגמ' בתיקו. ובפירוש רבינו גרשום (שם) ביאר דהספק בגמ' הוא האם מתקדש בקדושת בכורה ע"י שפטר רחמה של הבהמה השניה אף שאינה אימו, ולכן נפטרה הבהמה השניה מהבכורה, (ועי"ש בתפארת יעקב מה שבי' בשיטת רש"י ואכמ"ל). ולפי"ד רבינו גרשום הנ"ל א"כ י"ל דלפי אותו צד בגמ' דרחם של בהמה שניה מקדש הולד אף שאינה אימו, ה"נ בנד"ד כיון שיצא לאויר העולם ע"י שפטר רחמה של האשה הפונדקאית אף שאינה אמו, הרי הרחם של האשה השניה מקדש הבכור את"ד.

הנה בגמ' חולין (שם) איבעיא לן כשיש חציצה בין הבכור לרחם האם מתקדש בקדושת בכורה. והאחרונים דנו עפי"ז בבכור אדם שנולד בלידת מלקחיים האם המלקחיים חוצץ ואינו מתקדש. אמנם בספרי תשו' והנהגות (ח"א סי' תרס"ה) ביארתי דהאבעיא בגמ' הוא דוקא בבכור בהמה, דבבכור בהמה דאית ביה קדושה אמרינן "דהרחם" הוא העושה הקדושה ולכן איבעיא לגמ' האם הרחם יכול לקדש לולד כשיש חציצה בינו לולד. אבל בכור אדם דלית ביה קדושה ואין הרחם מקדש כלל, אזי חייבו בפדיון רק משום שהוא הראשון ש"נולד" דרך הרחם, ולכן אין נפק"מ אם יש חציצה, דאף כשיש חציצה בין הרחם לולד מ"מ הרי"ז נחשב "לידה" ראשונה דרך הרחם. (ושבו הראוני בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ג סי' קכה שכתב קרוב לדברינו באופ"א קצת והוא דרך בבכור בהמה שהיא דינים על גוף הבהמה ונעשה כל דיניו רק ברגע זו של הלידה שייך לומר שהרחם עושה החיוב, ולכן מיבעיא לן אם כשחוצץ אין הרחם עושה החיוב, אבל בכור אדם שליכא שום דינים על גוף האדם אלא חיוב נתינת ה' סלעים וגם החיוב לא נעשה ביום הלידה אלא ביום השלושים, מסתבר שאין הרחם עושה החיוב, ורק בעינן שיהא לידה דרך הרחם איך שיהיה, ולכן חציצה אינו מבטל מהולד שם פטר רחם עיי"ש).

ולפי"ז נראה דה"נ האיבעיא דגמ' (לפירו' רבינו גרשום) אם מה שפטר רחמה של מי שאינה אמו ה"ה מתקדש בקדושת בכורה, כ"ז דוקא לענין בכור בהמה שה"רחם" עושה הקדושה (או לפי"ד האג"מ הרחם עושה החיוב), וכיון שהרחם עושה הקדושה, לכן מיבעיא לן אם גם רחם של מי שאינה אמו מקדש בקדושת בכורה. אבל בבכור אדם דאין הקדושה או החיוב ע"י הרחם אלא מה שהוא הבן הראשון שנולד דרך הרחם, א"כ כשפטר רחמה של מי שאינה אימו שלא חשיב שנולד ממנה ואין כאן לידה ראשונה דרך הרחם לכו"ע אינו חייב בפדיון.

[מיהו יסוד דברינו דבבכור אדם כיון דלית ביה קדושה לא שייך לומר שהרחם מקדש לולד וע"כ החיוב תליא רק בלידה, הנה לפי"ד האוה"ח הקדוש שעתידה העבודה לחזור לבכורות לעת"ל, א"כ חזינן דאית בהו קצת קדושה בבכורות גם בזה"ז ולכן לעת"ל תחזור העבודה אליהם, (וכן במשנ"ב כתב דכשאינן לוי בכור יטול ידי כהנים קודם נשיאת כפיים, הרי חזינן דעדיין יש איזה קדושה בבכור יתר על שאר אדם) אבל כבר תמה מרן הגריז"ס על האוה"ח"ק, שלא הוזכר זה בגמ' ובקדמונים ומנ"ל לומר כן].

וממילא נפשט שאלתו השניה שנסתפק באשה שעברה באיסור תועבה החמור מאוד ונטלה ביצית של נכרית שהופרה בזרע והשתילתו ברחמה, ורצה לצדד דאולי גם בזה נימא דאפי' דנקוט דהוא בנה של בעלת הביצית והוא נכרי גמור החייב בגירות. מ"מ אחר שיתגייר יתחייב בפדיון כיון שהוא נכרי שפטר רחם של ישראלית. והביא סיוע לדברינו ממש"כ הגרעק"א (בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' של"א) דבכור הנולד מעכו"ם הבא על הישראלית הוא גוי וצריך גירות ומ"מ אחר שיתגייר ה"ה חייב בפדיון.

הנה לפי"ד נמצא דאף אם נפרש דברי הגרעק"א כפשוטו דהולד הנולד מעכו"ם הבא על ישראלית הוא נכרי גמור ומ"מ כשנתגייר חייב בפדיון (עיין בדברינו ח"ו סי' קצ"ט), מ"מ אינו ענין לנד"ד,

כצבי

חייב פדיון הבן בתרומת ביצית

רץ

דבכור הנולד מעכו"ם הבא על בת ישראל הוא נולד מישראלית דרך הרחם, אבל בנד"ד אף שפטר רחמה של ישראלית מ"מ אינו נולד מישראלית, ולכו"ע אינו חייב בפדיון.

ולמעשה אין שום נפקותא בנד"ד אם האיבעיא בגמ' בכורות הנ"ל הוא גם בבכור אדם או רק בבכור בהמה, שבנד"ד בלא"ה עלינו לחייבו בפדיון בלי ברכה, שעלינו לחוש להצד שהנולד מתרומת ביצית הוא בנה של האשה היולדת וה"ה בכור פטר רחם גמור לאמא ישראלית וחייב בפדיון.

הנני המצפה לרחמי שמים מרובים

בידידות

משה שטרנבוך

...

בס"ד, אדר ב' תשע"ט

כבוד ידינ"ע הרב צבי שליט"א

אחדשה"ט: אני יכול לומר שהטרדות עברו אבל מכתבך מונח לפני ודורש תשובה.

הנה אודות הסתירה שיוצא מהסוגיא דבכורות שולד הצריך לגירות חייב בפדיון נראה להעיר ממש"כ בצפנת פענח על רות ד-יו"ד [עמוד שכ"ה-שכ"ו] דבמל ולא טבל אע"פ שאינו ישראל עד שיטבול (עיין ע"ז נט, א) מ"מ כשטבל נעשה גר למפרע, ונמצא שלפי הרמב"ן ביבמות שהביא ראיה מהסוגיא (לטעמיה) שטבילה קודם מילה מועלת בדיעבד שנעשה גר למפרע משעת טבילה ותו לא קשה שהרי למפרע נולד יהודי, אמנם דברי הצ"פ מרפסין איגרא שכתב דמהני הלמפרע שאע"פ שהבעל מת והלמפרע חל אחרי שמת - עיין בדבריו. גם צ"ע לדבריו מהא דע"ז נט, א דלמ"ד גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והמל ולא טבל בא על בת ישראל הולד ממזר יוצא מדברי הצ"פ שלאחר כמה שנים כשטבל נעשה הולד כשר למפרע.

מש"כ למ"ד כשנולד ולד מביצת נכרי טעון גירות נמצא שטעון פדיון אף כשנולד גוי, נכון הדבר שהמכריע ככה צריך לפלפל בדבר, אמנם למעשה אם אין מכריעים הפלוגתא הוי רק כדיני ממון ומספק פטור מפדיון.

אודות מש"כ בשם הקהילות יעקב ... הלא קיימא לן כרבא ביבמות (עח, א) שבנה אין צריך טבילה ולפי דבריו מוכח דקיימא לן דעובר ירך אמו ועיין בעינים למשפט השלם לגיטין כג, ב אודות עובר ירך אמו.

באהבה ויקר

דוד קאהן